

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**Патріотичне виховання дошкільників
засобами краєзнавства**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 2 курсу 231 групи
Спеціальності 011 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми першого бакалаврського рівня
Ковальова Надія Анатоліївна

Керівник к.пед.н., доцент Чабан О.В.

Рецензент Красноленська Н.Г.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Патріотичне виховання: зміст, методи та специфіка.....	7
1.2. Особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку.....	11
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА	18
2.1. Вивчення початкового рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку.....	18
2.2. Експериментальне дослідження рівня патріотичного виховання у дошкільнят.....	30
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	42
ДОДАТОК А	42
ДОДАТОК Б	44
ДОДАТОК В	46

ВСТУП

Актуальність дослідження. Установи дошкільної освіти, будучи початковою ланкою системи освіти в нашій країні, покликані формувати у дітей первинні уявлення про навколишній світ, ставлення до дійсності, дати можливість їм відчувати себе з самого малку громадянами своєї батьківщини.

Період дошкільного дитинства – дуже важливий етап у вихованні людини, коли закладаються основні риси її характеру, починається становлення її особистості. Одним з найважливіших завдань розвитку особистості дитини дошкільного віку є освоєння нею духовного багатства, створюваного століттями, культурно-історичного досвіду народу.

Виховання громадянина і патріота, який знає і любить свою Батьківщину, не може бути успішно вирішено без глибокого пізнання духовного багатства свого народу, освоєння народної культури. Культура України включає народне мистецтво, що розкриває витoki духовного життя нашого народу, наочно демонструє його моральні, естетичні цінності, художній смак і є частиною його історії.

Зараз все більше уваги приділяється патріотичному вихованню підростаючого покоління. Виховання у дітей любові до батьківщини, гордості за неї необхідно завжди. Патріотичне виховання – це процес, який повинен пронизувати всі етапи становлення і розвитку дитини. Патріотизм немислимий без моральності, відповідальності, любові. Для досягнення значних результатів, це повинно стати щоденною, щогодинної турботою вихователів і батьків дітей. Сьогоднішні діти – це майбутні керівники, депутати, службовці – майбутнє нашої країни. Від нас залежить, якими вони виростуть, чи будуть пишатися своєю країною, дбати про її процвітання. А пишатися є чим.

У той же час на шляху країни до цивілізованого суспільства треба ще багато попрацювати. Залучення дитини до батьківської спадщини, до культури свого народу, виховання поваги, гордості за землю, на якій живеш – важлива частина патріотичного виховання.

Виховання любові до своєї Батьківщини і поваги до свого народу необхідно починати з раннього дитинства. Для формування почуття патріотизму важливо давати дітям початкові уявлення про нашу країну, звичаї, історію, культуру. І починати необхідно з розуміння, яке формується у дітей усюди – в дитячому садку, сім'ї, на вулиці, під час свят, заходів – як за допомогою батьків, так і під керівництвом вихователя. Але при цьому слід не забувати, що самі по собі знання ще не є патріотичними почуттями. Ранній вік, в силу безпосередності душевних і емоційних реакцій, в силу ще не втраченою відкритості душі, найбільш важливий для формування патріотизму. У дитини складається несуперечлива, світоглядно обумовлена система. Для суспільства патріотичне виховання дошкільнят – це фундамент якраз того полікультурного простору, створення якого передбачається сучасною освітньої системою. Подібні завдання реалізуються різноманітними шляхами. Один з них – залучення дитини до культури свого народу.

Вихователь має безліч засобів для формування патріотичної культури дітей. Завдання педагогів – якомога раніше пробудити в підростаючого покоління любов до рідного краю, до землі, де народився, з самого малку треба сформувати у дітей ті характерні риси їх особистості, які стануть у нагоді у подальшому, допоможуть їй стати людиною, громадянином суспільства. Найважливішими завданнями також є: виховання любові і поваги до рідного дому, дитячого садка, рідної вулиці, міста; виховання почуття гордості за досягнення країни, любові і поваги до армії, захисників країни, гордість за мужність воїнів; розвивати інтерес до доступних дитині явищ суспільного життя.

Аналіз літератури з теми дослідження показав, що найбільш продуктивно проблемою морально-патріотичного виховання дошкільнят займалися: К.Д. Ушинський, Р.С. Буре, Н.Ф. Виноградова, С.А. Козлова, Л.І. Беляєва, А.М. Виноградова, А.П. Усова, М.В. Воробйова, Р.І. Жуковська, Е.К. Сулова, А.Р. Суровцева, Є.Ю. Демурова, Н.А. Стародубцева і ін.

У сучасних умовах пандемії, коли всі усталені порядки у світі змінилися, коли на Сході йде війна, провідним має стати , коли відбуваються глибокі зміни в житті суспільства, одним з центральних напрямків роботи з дошкільнятами стає патріотичне виховання. Освітній стандарт дошкільньої освіти висуває вимоги до об'єднання навчання і виховання в цілісний освітній процес на основі духовно-моральних і соціокультурних цінностей і передбачає формування первинних уявлень про малу Батьківщину і вітчизну, про соціокультурні цінності нашого народу, про вітчизняні традиції і свята. У зв'язку з чим в системі дошкільньої освіти виникає необхідність визначення змісту, форм і методів формування моральних уявлень у дошкільнят про культуру і моральні цінності, природу і суспільство, про Україну.

У період нестабільного становища у сучасному суспільстві, варто звернутися до найкращих надбань українського народу, до його коріння, до вічних понять, як: рід, спорідненість, батьківщина. Любити свою країну – означає бути невід'ємною її складовою. Це відчуття виникає ще в дитячому садочку, коли формується ціннісна картина світу, і формуються у дитини поступово, в ході виховання любові до близьких, до дитячого садка, до рідних місць. Одним з ефективних засобів патріотичного виховання є використання краєзнавчого матеріалу в освітньому процесі в дошкільніх закладах.

У зв'язку з вищевикладеним ми сформулювали **мету дослідження**: вивчити проблему використання краєзнавства як засобу патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: процес патріотичного виховання дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: використання краєзнавчого матеріалу як засобу патріотичного виховання дошкільників в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Для досягнення поставленої мети, а також відповідно до об'єкту і предмету дослідження було визначено такі **завдання**:

1. Вивчити наукову літературу з проблеми дослідження.
2. Вивчити рівень патріотичного виховання дошкільнят.
3. Розробити зміст краєзнавчої роботи для старшої групи, спрямованої на патріотичне виховання дошкільнят.

Методи дослідження: теоретичний аналіз літератури; спостереження; бесіда; педагогічний експеримент; тестові завдання.

Структура роботи: випускна кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Патріотичне виховання: зміст, методи та специфіка

Однією з основних проблем дошкільної освіти відповідно до сучасних освітніх стандартів – це виховання у дошкільників основ патріотизму, громадянськості, історичних і культурних цінностей рідної країни. Патріотичне виховання – це складний педагогічний процес, в результаті якого у дитини формуються уявлення, погляди, переконання, патріотична позиція. Саме в дошкільному віці йде процес соціальної адаптації, життєвого визначення, становлення особистості, формуються основні моральні якості дитини. Тому патріотичне виховання дітей є одним з основних завдань дошкільного освітнього закладу [17, с.35].

У зв'язку з цим перед педагогами сучасного дошкільного освітнього закладу стоять завдання формування у дітей громадянськості, почуття любові і гордості за свою Батьківщину через побудову оптимальної педагогічної системи, спрямованої на формування цивільно-патріотичних якостей дошкільнят.

За визначенням І.Дьоміної, патріотичне виховання дітей дошкільного віку – це цілеспрямований процес педагогічного впливу на особистість дитини з метою збагачення її знань про Батьківщину, виховання патріотичних почуттів, формування умінь і навичок моральної поведінки, розвиток потреби у діяльності на загальну користь (І.Дьоміна) [20].

У дитячому садку патріотичне виховання – процес взаємодії вихователів і вихованців, спрямований на розвиток патріотичних почуттів, формування патріотичних переконань і патріотичної поведінки.

Патріотичне виховання є одним із шляхів соціального розвитку дитини, що здійснюється в рамках залучення до соціальної дійсності. Як

організований педагогічний процес патріотичне виховання є взаємодією педагогів, батьків і дітей, мета якого – становлення патріотичних почуттів і відносин підростаючого покоління.

Поняття патріотизм багатогранне. Патріотизм і громадянськість включають в себе взаємопов'язану сукупність моральних почуттів і рис поведінки: любов до Батьківщини, лояльність до політичного ладу, бережливе ставлення до архітектури, пам'ятників і культури рідної країни, готовність і вміння захищати її, повагу звичаїв культури інших країн і народів.

У поняття патріотизму входять когнітивний (знання, уявлення), емоційний (почуття) і поведінковий (уміння, навички) компоненти, які реалізуються в сфері соціуму і природи. При цьому емоційний компонент є провідним в дошкільному віці, когнітивний – забезпечує утримання роботи з патріотичного виховання, поведінковий – виконує діагностичну функцію (О.Скрипченко) [5, с.13].

Патріотизм як особистісне утворення включає в себе прихильність, співчуття, співпереживання, відповідальність та інші якості, без яких людина не може відбутися як особистість.

Дошкільний вік як період становлення першооснов особистості має потенційні можливості для розвитку у дитини моральних почуттів, в тому числі ціннісного ставлення до Батьківщини. Основою у вихованні громадянських почуттів є накопичення дошкільнятами соціального досвіду життя в рідній Вітчизні, засвоєння прийнятих у суспільстві норм поведінки, розвиток інтересу до історії і культури рідної країни, формування позитивного ставлення до її минулого і сучасного.

Особливості дошкільного віку, багатоаспектність поняття «патріотизм» в сучасному світі, відсутність концепції, теоретичних і методичних розробок (характерною особливістю багатьох досліджень є звернення лише до окремих аспектів проблеми) роблять морально-

патріотичне виховання одним з найскладніших напрямків освітньо-виховної роботи в дошкільному закладі.

Уявлення малюків про любов до Батьківщини здебільшого визначається доступністю до матеріалу розуміння і сприймання того матеріалу, що пропонує вихователь у дитячому садочку, які методи використовуються, як організована предметно - розвиваюче середовище в групі.

Мета патріотичного виховання дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб виховати переконаного патріота, який любить свою Батьківщину, відданого Батьківщині, готового служити їй своєю працею і захищати її інтереси.

Головною метою дитячого саду в патріотичному вихованні дошкільнят виступає закладання основ моральної особистості з активною життєвою позицією, і з творчим потенціалом, здатної до самовдосконалення, гармонійної взаємодії з іншими людьми.

Для дитячого садка особливого значення набуває педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у дітей інтересу і любові до рідного краю і вміння відобразити все це в продуктивній діяльності, на формування естетичного ставлення до навколишньої дійсності. Не менш важлива педагогічна діяльність, спрямована на навчання основам праці та формування уявлень про соціальні проблеми, на виховання духовно-моральних почуттів дитини, на виховання у дітей поваги і любові до свого дому, знайомих і друзів.

Патріотичне виховання розглядається як одна з найважливіших сторін загального розвитку дитини дошкільного віку, включає в себе рішення задач не тільки морального, а й трудового, інтелектуального, естетичного, а також фізичного виховання. Виходячи з цього, основними завданнями патріотичного виховання дошкільнят є:

- формування духовно-морального ставлення і почуття причетності до сім'ї, дому, дитячого садка, міста, країни;
- формування дбайливого ставлення до навколишнього середовища; виховання шанобливого ставлення до праці; розвиток цікавості до традицій, до культурної спадщини свого народу;
- виховання почуття власної гідності у дитини як представника свого народу;
- розширення уявлень про міста України;
- знайомство дітей з символами держави (малий герб, прапор);
- розвиток відповідальності перед народом і гордості за досягнення українців;
- формування толерантного почуття поваги до представників інших народів, їх традицій та культури (Л.Билеєва) [3, с.8].

Ці завдання мають вирішуватися у всіх сферах дитячої діяльності: під час занять, в ігровій формі, під час роботи, вдома – так як виховують в дитині не тільки патріотичні почуття, а й формують її взаємини з дорослими і однолітками.

Особливостями прояву патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку є швидкоплинність і ситуативність. Дитину може схвилювати почута розповідь про героїчний вчинок, але потім на ці враження накладаються інші, і перше почуття може згаснути, тому, як зазначають психологи, необхідно закріпити це почуття в багаторазових переживаннях, спеціально створюючи різноманітні ситуації.

Отже, зміст патріотичного виховання має такі складові: любов до Батьківщини, до рідних місць, рідної мови; знання про історію, культуру, традиції своєї Батьківщини, своєї малої батьківщини; прояв пізнавального інтересу і поваги до минулого і сучасного своєї

Батьківщини, до традицій і звичаїв свого народу; почуття національної гідності; активна творча діяльність.

1.2. Особливості патріотичного виховання дітей дошкільного віку

У кожному віці патріотичне виховання має свої особливості. У перші сім років дитина проживає три основні періоди свого розвитку, кожен з яких характеризується певним кроком назустріч планетарним надбання, піклування та збереження можливості емоційно освоювати світ. Ці періоди життя відмежовані один від одного колом можливих досягнень в психічному розвитку дитини; кожен попередній створює умови для виникнення наступного.

У дошкільному дитинстві (від 3 до 7 років) складається потенціал для подальшого пізнавального, вольового і емоційного розвитку дитини. У цей період відбувається формування духовно-моральної основи особистості, емоцій, почуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей етап життя дитини є дуже сприятливим для емоційного впливу на неї, коли сприймання вражень дитиною надзвичайно яскраві, тому можуть залишатися у пам'яті на все життя. Саме у цей час варто починати патріотичне виховання, коли дитина усвідомлює емоційну складову найкращим чином, любите свою Батьківщину, свій рідний дім усе життя. Так як сприйняття дитини, одержувані нею враження дуже яскраві і сильні і тому залишаються в пам'яті надовго, а іноді і на все життя. Це необхідно використовувати і в вихованні патріотизму.

На початкових етапах розвитку дитини як особистості перші прояви почуття патріотизму визначаються бажанням брати участь у всіх справах, що приносять користь усім оточуючим. Патріотичні почуття дітей старшого дошкільного віку визначається піклуванням про навколишнє

середовище, про старших, дбайливе ставлення до надбань минулого. Діти здатні керуватися високими соціальними мотивами і відчувати свою приналежність до загальної культури українського народу (А.Глущенко) [12, с.15].

Патріотичне виховання дітей є однією з основних задач дошкільного закладу. Почуття патріотизму багатогранно за змісту. Це і любов до рідних місць, і гордість за свій народ, і відчуття своєї нерозривності з навколишнім світом, і бажання зберігати і примножувати багатства своєї країни.

Тому завданнями вихователів такі:

- Виховувати у дітей любов до членів своєї сім'ї, свого дому, рідного дитячого садка, своєї вулиці, села чи міста;
- Формувати дбайливе відношення до навколишнього середовища, до живої природи;
- Виховувати любов до праці;
- Розвивати цікавість до культури і традицій народу;
- Формувати перші знання про правову культуру людини;
- Розширювати уявлення про своє місто (село);
- знайомство дітей з символами держави (гербом, прапором, гімном);
- розвиток почуття відповідальності і гордості за досягнення своєї країни;
- формування толерантності, почуття поваги до інших народів, їх традицій (Л.Волков) [7, с.12].

Ці завдання мають вирішуватися під час занять з дітьми, під час гри з ними, праці, побуті. Патріотичне виховання дитини – складний педагогічний процес, і в основі його покладено основні моральні почуття.

Любов до Батьківщини починається у дитини з ставлення до родини до самих близьким людям – матері, батька, бабусі, дідуся, братів і сестер. Цю першооснову варто пов'язати з рідним домом, з рідними людьми, з

родиною. Патріотизм починається з того, що бачить дитина перед собою з самого малку, що відчуває, чому радіє. І хоча багато вражень ще не усвідомлені ним глибинно, проте вони вже глибоко усвідомлені дитиною. Кожен народ має свої традиції, усну народну творчість, де передаються з уст в уста всі моральні цінності – вчать цінувати добро, дружбу, взаємодопомогу, працьовитість. Твори українського фольклору формують особистість, вчать бути патріотом, розрізняти добро і зло, сприяють розвитку дитини.

Патріотичне виховання – робота дорослого і дитина, ціле направлена діяльність вихователя і вихованця, що спрямована на формування у дітей тих моральних якостей, що сприятимуть залучення її до витоків національної культури, природу рідного краю, виховання емоційно-дієвого ставлення, почуття причетності, прихильності до оточуючих.

Мета патріотичного виховання дітей – сформувати у них бажання творити добро, виховання почуття причетності до навколишнього середовища, розвиток таких якостей, як: жаль, співчуття, винахідливість, допитливість.

Завдання патріотичного виховання:

- сформувати моральне ставлення, відчуття себе невід’ємною частиною рідного дому, сім’ї, дитячого садка, свого міста, села;
- сформувати моральне відношення причетності до надбань свого народу;
- сформувати моральне ставлення до навколишнього середовища, поваги до нього, бережливого ставлення до живої природи;
- виховати повагу до культури та історії свого народу, своєї малої батьківщини (І.Бех) [1, с.67].

Зміст патріотичного виховання дітей:

- залучення дітей до культурних надбань, народних свят, традицій, народного декоративно-прикладного мистецтва, усної народної творчості, до музичного фольклору, народних ігор;
- знайомство з сім'єю: історією сім'ї, назвами членів сім'ї, родичів, з поняттями «предки», «родовід», «сімейні традиції»;
- з дитячим садом: дорослими, іграми, іграшками, традиціями; зі своїм населеним пунктом, його культурою, історичними аспектами, видатними постатями минулого і сьогодення, з пам'ятками;
- проведення цільових спостережень за станом об'єктів природи в різні пори року, спостереження за посівом квітів, овочів, посадкою кущів, дерев, фруктів та інше);
- організація творчої продуктивної, ігрової діяльності дітей, в якій вони співчують, турботу про людину, рослин, тварин в різні сезони року (у зв'язку з пристосуванням до нових життєвих умовами), допомога дорослим (щодня і в міру необхідності) (О.Скрипченко) [5, с.18].

Планування виховно-освітньої роботи здійснюється за наступними напрямками:

- 1) здоров'язбереження дитини;
- 2) формування почуття причетності до рідного дому, культурної спадщини, природи рідного краю;
- 3) розвиток допитливого ставлення до навколишнього світу;
- 4) формування стремління надавати допомогу ближнім та оточуючим;
- 5) розвиток прагнень до пізнання чогось нового;
- 6) формування комунікації (О.Вишневецький) [3, с.15].

Планування освітньої діяльності відповідає наступним вимогам:

- 1) різні види дитячої діяльності логічно і природно пов'язані один з одним;
- 2) до занять включені різноманітні форми організації дітей з переважанням підгрупових і індивідуальних форм;
- 3) основний зміст освітньої діяльності – виховання патріотизму - пронизує всі види безпосередньо освітньої діяльності, в тому числі прямо не відносяться до даного напрямку (В.Гусєв) [17].

Завдання педагогів і батьків – якомога раніше пробудити в дитині любов до рідного краю, з перших років життя сформувати у малят риси характеру, які стануть їй нагоді у подальшому житті стати людиною і громадянином суспільства; необхідно виховувати любов і повагу до рідного дому, дитячого садка, рідної вулиці, міста, почуття гордості за досягнення своєї країни, любов і повагу до її армії, гордість за мужність воїнів; розвивати інтерес до доступних розумінню дитини явищ суспільного життя.

Любов дитини до Батьківщини – це яскраве і емоційне почуття. «Краса рідного краю, що відкривається завдяки казці, фантазії, творчості, - це джерело любові до Батьківщини. Розуміння і відчуття величі, могутності Батьківщини приходить до людини поступово і має своїми витокami красу» (В.Сухомлинський) [55, с.12]. Ці слова В.Сухомлинського точно відображають специфіку і суть роботи педагогів з патріотичного виховання дітей.

Підґрунтям сформованості формування у дитини любові до рідних місць є і участь її в суспільно-корисній праці, і громадянська відповідальність батьків, близьких. З бажання бачити красу рідної землі починається почуття Батьківщини. Вихователі і батьки мають приділяти значну увагу на утримання дитячої діяльності. Дорослі мають змогу формувати емоційну сферу дитини, її моральні принципи, переконання, судження, ставлення до однокласників, розширити і узагальнити знання,

уміння і навички, а також сформувати почуття Батьківщини - правильне відношення до людей та до своїх обов'язків.

Кожна справа має створювати усі можливості для створення завдань вихователем: на заняттях треба вирішувати завдання, що пов'язані з формування мисленнєвих здібностей дитини, в грі розвивати навички колективізму, в процесі трудової діяльності – виховувати повагу до людей-трудівників, працьовитість і економність, організованість і почуття відповідального обов'язку. Основу майбутнього дитини варто закладається в дитинстві. Для дошкільного періоду притаманні головна здатність до навчання і виховання, сприймання педагогічного впливу, сила і глибина вражень.

Треба брати до уваги, що на початку свого розвитку дитина набуває найважливіших людських якостей. Під час правильного виховного впливу в дошкільному віці активно розвиваються уявлення і сприймання навколишньої картини світу, мислення, увага та уява, безпосереднє емоційне ставлення до оточуючих людей, співчуття до їхніх потреб і переживань (Л.Виготський) [10, с.58].

Саме акцент на знанні історії народу, його культури допоможе в подальшому житті з повагою і інтересом ставитися до культурних традицій інших народів. Високе почуття любові до Батьківщини конкретизується у дитини дошкільного віку перш за все в почутті любові до матері, батька, до рідних і близьких. Як зазначав В.Сухомлинський: «Патріотизм починається з колиски. Не може бути справжнім сином своєї Вітчизни той, хто не став справжнім сином матері і батька» (В.Сухомлинський) [55, с.154]. У час дошкільного віку у дитини розвиваються соціальні мотиви і почуття. Від того, як вони будуть сформовані в перші роки життя дитини, багато в чому залежить весь його подальший розвиток.

Таким чином, краєзнавчий матеріал допоможе сформувати у дошкільнят перші почуття патріотизму: гордість за свою Батьківщину, любов до рідного міста, повагу до народних традицій. Отримані знання під час групових занять, під час гри, заходах з дозвілля, дасть змогу зрозуміти дитині всю красу і неповторність культури свого народу. Дошкільна освіта відіграє провідну роль у формуванні патріотичного ставлення дітей. Як перший соціальний інститут раннього дитинства, дошкільна освіта зорієнтована на збереження традиційних цінностей народу, покликана допомагати родині і разом з сім'єю долучати дитину до багатств культури, традицій українського народу. Перші патріотичні почуття, закладені в дошкільному дитинстві, отримують свій розвиток в початковій ланці освіти. Любов до Батьківщини виховується у дітей з раннього віку.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА

2.1. Вивчення початкового рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку

Трансформація українського суспільства привела до кардинальних змін напрямків суспільного розвитку, які викликали певне розшарування суспільства, зниження життєвого рівня, ціннісну переорієнтацію в молодіжному середовищі. На тлі загострення міжнаціональних конфліктів, коли через засоби масової інформації перебувають у стані неоголошеної пропаганди насильства, а в суспільстві насаджується пріоритет матеріальних цінностей над духовними, відсутні умови для формування високоморальної, соціально-активної особистості з чітко вираженою громадянською позицією.

За останній час у суспільстві значно посилюються націоналістичні настрої. У дитячо-молодіжному середовищі посилюються негативізм, демонстративне ставлення до дорослих, жорстокість в крайніх проявах. За останнє десятиліття ми практично втратили ціле покоління, представники якого в потенціалі могли б стати справжніми патріотами і гідними громадянами нашої країни.

Внаслідок посткризових явищ, присутніх в соціально-економічній, політичній, культурній та інших сферах суспільного життя, потрібно підвищити рівень виховання та освіти підрастаючого покоління. Одним з ключових напрямків цієї діяльності є створення умов для виховання та розвитку особистості громадянина і патріота, готового і здатного відстоювати інтереси країни. У зв'язку з цим проблема патріотичного виховання стає однією з найактуальніших.

Розуміння «патріотизму» має давню традицію, проте саме поняття мало різне наповнення і розумілося по-різному. В античні часи термін *patria* застосовувався до розуміння рідного міста-держави, але не до ширших спільнот (таким як Еллада, Італія); таким чином, термін *patriota* («патріот») означав прихильника своєї країни. (А.Бойко) [2, с. 16].

В середні віки термін поступово втратив актуальність і знову здобув її лише в епоху Нового часу. В 17 столітті поняття «патріотизм» було тотожне поняттю «націоналізм», при політичному (неетнічні) розумінні нації; з цієї причини у Франції і США в цей час поняття «патріот» було синонімом поняття «революціонер». Свідченням такого революційного патріотизму є «Декларація незалежності» і «Марсельєза». З формуванням поняття «Націоналізм», термін патріотизм стали протиставляти поняттю націоналізму як прихильне ставлення до країни (території і державі) - прихильності людської спільноті (нації).

На Русі перші згадки про патріотичне виховання молодого покоління можна знайти в творах давньоруської літератури, які виховували гордість за рідну землю, сприяли формуванню патріотичної свідомості. Виховання в той час було направлено виховання захисника руської землі, своєї Батьківщини, життя на благо якого уявлялося вищою цінністю.

У VIII-XIX століттях під патріотичним вихованням розуміли виховання корисних для держави громадян. Зовсім інше трактування мало розглядається поняття в XX столітті. За часів Радянської держави патріотизм був тісно пов'язаний з політичною ідеологією, тому що його основу становить ставлення до держави, до нації, до інших країн. Одним з основних напрямків патріотичного виховання в радянський період є військово-патріотичне виховання (А.Бойко) [2, с. 17].

В даний час патріотичне виховання є провідним напрямком державної політики. У даний час в педагогіці патріотизм визначається,

як соціально-політичний і моральний принцип, що виражає почуття любові до Батьківщини, турботу про її інтереси і готовність до її захисту від ворогів.

З урахуванням особливостей патріотичного виховання в сучасних умовах мета даного процесу визначається як виховання патріота, люблячого свою Батьківщину, відданого Батьківщині, готового служити їй своєю працею і захищати її інтереси. На підставі проведеного аналізу робіт, пов'язаних з вихованням патріотизму, нам представляється, правомірно вкладати в це поняття наступний смисловий зміст: патріотизм – це синтез духовноморальних, цивільних і світоглядних якостей особистості, які проявляються в любові до Батьківщини, до свого дому, в прагненні й умінні берегти і примножувати кращі традиції, цінності свого народу, своєї культури.

У нашому дослідженні, виконаному з метою вивчення рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку, брали участь дошкільнята Херсонського міського ясла-садка комбінованого типу № 13.

Кількість учасників дослідження склало 18 осіб – це вихованці старшої групи дитячого садка. Вік дітей - 5-6 років, серед них 7 хлопчиків і 11 дівчаток. Для проведення констатуючого етапу дослідно-пошукової роботи необхідно було вирішити такі завдання:

1. Визначити діагностичні завдання для виявлення рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку, дати характеристику цих рівнів - високого, середнього та низького.
2. Виявити рівні патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку.
3. Провести анкетування батьків з метою визначення їх ставлення до патріотичного виховання дітей.

Відповідно до поставленої мети і завдань дослідно-пошукова робота включає в себе наступні етапи:

1 етап - констатуючий. Зміст роботи: визначення рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку.

Для діагностики дітей використовувалися 2 методики:

1. Бесіда з дітьми. Орієнтовний перелік питань даної бесіди представлений в Додатку.
2. Методика обстеження рівня сформованості патріотичного виховання в дитячому садку М.І. Новицької, Н.А. Виноградової, Н.В. Мікляєва.

На підставі результатів роботи з дітьми розроблялася система критеріїв і показників рівня патріотичного виховання старших дошкільнят, які розподілялися за трьома рівнями: високим, середньому і низькому.

За першою методикою - бесіда з дітьми - характеристики рівнів сформованості патріотичного виховання у дітей наступні.

Високий рівень. Дитина має повні (відповідно до вимог освітньої програми до вихованців старшої групи), усвідомлені і різнобічні уявлення і знання про історію України, її національних захисників і героїв, про народні традиції, про соціальний устрій суспільства, патріотичний обов'язок громадян перед Вітчизною, що самостійно і часто застосовує їх на практиці. Для дитини з цим рівнем характерна активність, ініціативність, самостійність, бажання брати участь у суспільному житті дитячого колективу, в заходах з патріотичного виховного впливу.

Дитина постійно проявляє інтерес до поповнення і поглиблення знань, це стійкий інтерес. При підготовці та проведенні заходів з патріотичного виховання вона проявляє ініціативу, самостійність, вносить пропозиції, висловлює свою думку.

Середній рівень. Дитина має не повні, не цілком усвідомлені, фрагментарні, безсистемні і ситуативні уявлення і знання цивільно-

патріотичної спрямованості, не завжди застосовує їх на практиці. У неї мало сформований інтерес до їх поповнення і поглиблення. Цей інтерес нестійкий, він проявляється тільки при педагогічному впливі з боку дорослого. Дитина не завжди активно бере участь в заходах з патріотичного виховання, лише іноді проявляє ініціативу і самостійність в їх підготовці та проведенні.

Низький рівень. Дитина має неповні, неусвідомлені, фрагментарні, безсистемні уявлення і знання цивільно патріотичної спрямованості. Вона не вміє застосовувати їх на практиці, у дитини абсолютно не сформований інтерес до їх поповнення. В цивільно-патріотичній діяльності дитина з цим рівнем не активна, не проявляє ініціативи і самостійності. Чи не проявляє бажання брати участь у заходах з патріотичного виховання навіть при педагогічному впливі дорослої людини.

За другою методикою – обстеження патріотичного виховання в дитячому садку М.Новицької і ін. – характеристики рівнів сформованості патріотичного виховання у дітей наступні.

Високий рівень: Дитина добре знає і самостійно без допомоги дорослого впевнено називає своє ім'я, прізвище, назва міста, нашої країни, свою домашню адресу. Має повні уявлення про членів сім'ї та найближчих родичів. Вона називає і дізнається (з ілюстрацій) історичні пам'ятки, зелені зони відпочинку рідного міста, назви 4-5 вулиць, площ; знає і показує прапор, герб, гімн; герб міста; називає народні свята, іграшки, предмети побуту; називає природні багатства, знає основні природно кліматичні зони, ландшафти. Дитина завжди дбає про навколишню природу; надає допомогу близьким, проявляє дружелюбність по відношенню до них, зважає на інтереси інших дітей, вміє домовитися з

однолітками, аналізує свої вчинки і вчинки інших з точки зору прояву патріотичних почуттів.

Середній рівень. Дитина знає і впевнено називає свої ім'я, прізвище, назва країни, міста, свою домашню адресу. Має не зовсім повні уявлення про членів сім'ї та найближчих родичів. Вона знає прапор, герб, гімн, герб рідного міста. Але їй важко назвати історичні пам'ятки, зелені зони відпочинку, вулиці, площі міста (робить це після пояснень дорослого або додаткових питань); не може назвати народні свята, іграшки. Тільки з допомогою дорослого називає природні багатства і основні природно кліматичні зони. Дитина не завжди дбає про близьких, проявляє дружелюбність. Часто не зважає на інтереси оцінювачів, не вміє домовитися з ними, не прагне надавати їм допомогу. Може аналізувати свої вчинки і вчинки з точки зору прояву патріотичних почуттів інших тільки за допомогою дорослого.

Низький рівень. Дитина не впевнено називає назви країни, міста, свою домашню адресу, але дізнається прапор, герб, гімн. У неї відсутні знання про визначні пам'ятки рідного міста; погано знає назви вулиць, проспектів, площ, не може назвати народні свята, іграшки; природні багатства і основні природно кліматичні зони. Дитина не піклується про оточуючих, чи не проявляє до них дружелюбності, не рахується з інтересами товаришів, не вміє домовитися з ними, не допомагає, не може аналізувати вчинки, свої власні і чужі, з точки зору прояву в них патріотичних почуттів.

3. Анкетування батьків дітей старшого дошкільного віку проводилось нами з метою визначення їх ставлення до патріотичного виховання дошкільнят. Анкета для батьків була складена нами самостійно. У неї включено 11 питань, на кожен з яких запропоновані на вибір 2-3 відповіді («так», «ні», «не знаю»). Питання анкети для батьків представлені в Додатку.

Кількісні результати по бесіді з дітьми представлені в таблиці 1

Таблиця 1
Результати діагностики рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку (бесіда з дошкільнятами)

Рівень патріотичного виховання	Кількість дітей	%
Високий	4	22
середній	9	50
Низький	5	28

Результати даного етапу з бесіди з дітьми таблиця 1 показали, що у більшості дошкільнят середній рівень патріотичного виховання - 50%. Високий рівень відзначений у 22% дітей, низький - у 28% піддослідних. Отже, у дітей переважає середній рівень.

Якісний аналіз результати по діагностичної бесіди з дітьми показав, що, в основному, діти не змогли відповісти на питання, що стосуються історії нашої країни і свого міста. Більшість дітей не розуміють значення виразу «любити свою Батьківщину» і не можуть пояснити це поняття в розширеному значенні, навести приклади з художньої літератури, фольклорних творів, з історії та суспільного життя країни.

Виявлено слабкі знання дітей про культурні та історичні пам'ятки рідного міста - нерідко відповіді дітей звучали в парадоксальній формі. 88% дітей не змогли відповісти на питання «Що таке політика?». Хто президент України знають 83% дошкільнят. Змогли показати прапор і герб 66% дітей. Назвали історичні пам'ятники рідного

міста лише 22% дітей. Серед міст, куди діти здійснювали поїздки та екскурсії, були названі в основному міста зарубіжних країн.

Що стосується дитячої оцінки впливу сім'ї на патріотичне виховання дитини, то тут простежується явно негативне ставлення в цьому питанні до батьків: батьки в умовах родини не звертають уваги на це питання: батьки не розповідають своїм дитині про історію країни, про історичне минуле міста, в якому вони живуть, не показують дитині культурні та історичні пам'ятники рідного міста і не розповідають, на честь яких подій і людей вони встановлені. Якщо батьки з дитиною відвідують інші міста, то там вони теж не звертають увагу на історичні пам'ятники.

Кількісні результати за методикою М. Новицької і ін., представлені в таблиці 2

Таблиця 2

Результати діагностики рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку (методика обстеження патріотичного виховання в дитячому садку М. Новицької

рівень патріотичного виховання	Кількість дітей	%
Високий	2	11
Середній	14	78
Низький	2	11

Результати оцінки рівня сформованості патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку за допомогою методики М.І. Новицької та інших авторів (таблиця 2) виявили, що у більшості дошкільнят середній рівень розвитку патріотичного виховання, а саме 78%. За 11% дошкільнят показали високі і низькі результати. Отже, у дітей переважає середній рівень.

Якісний аналіз результатів рівня патріотичного виховання дошкільнят за допомогою методики М. Новицької показав, як мало діти знають про рідне місто. Більшість дітей добре знають назву країни, назву міста, домашню адресу.

66% дітей старших груп не знали, як називають жителів їхнього міста.

55% не знали пам'яток міста.

81% дітей погано знали назви вулиць, площ.

Назви зелених зон відпочинку в рідному місті знають тільки 11% дітей.

В основному діти не змогли відповісти на питання, що стосуються історії нашої країни і свого міста. Виявлено слабкі знання дітей про культурні та історичні пам'ятки рідного міста. Народні іграшки змогли назвати 33% дітей старшого дошкільного віку. Народні свята - 55% дітей. Знання різних природно-кліматичних зон відзначені у 66% дітей. Види ландшафту (гори, рівнини) правильно називали 88% дошкільнят.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що у дітей досліджуваної нами групи відзначається недостатній рівень патріотичного виховання.

Надамо характеристику виділеним групам дітей.

Перша група. Дошкільнята з низьким рівнем патріотичного виховання. Діти цієї групи належать діти, що не мають повних і усвідомлених уявлень про Батьківщину – Україну і малу батьківщину – місто Херсон. Вони не можуть дізнатися своє рідне місто з фотографій, не знають точну його назву, їм важко назвати свою домашню адресу. Вони не знають про культурні та історичні пам'ятки рідного міста. Ці діти мають неповні, неусвідомлені, фрагментарні, безсистемні уявлення і знання цивільно-патріотичної спрямованості. Вони не вміють застосовувати їх на практиці, не виявляють інтересу до їх поповненню.

Діти не можуть оперувати цими уявленнями в нових умовах, не використовують їх в своїх діях і вчинках, в поведінці в цілому. В цивільно-патріотичній діяльності діти з цим рівнем не активні, не виявляють ініціативи і самостійності, у них немає бажання брати участь у заходах з патріотичного виховання навіть при педагогічному впливі дорослих людей.

Друга група. Дошкільнята із середнім рівнем патріотичного виховання. Діти цієї групи невпевнено називають назву рідного міста, не зовсім правильно називають свою домашню адресу (наприклад, Катя, Вероніка і Максим не знають номер будинку. Валерія та Андрій неправильно назвали вулицю. Даша і Максим забули номер квартири). Ці діти по фотографії змогли назвати не всі історичні та культурні пам'ятки рідного міста, вони не можуть правильно називати вулиці міста, на яких знаходяться ці пам'ятки. В цілому ці діти продемонстрували не повні, не цілком усвідомлені, фрагментарні, безсистемні і ситуативні уявлення і знання цивільно патріотичної спрямованості. Вони не завжди застосовують їх на практиці. У дітей з цим рівнем мало сформований інтерес до поповнення і поглиблення морально-патріотичних уявлень і почуттів. Цей інтерес нестійкий, він проявляється тільки при педагогічному впливі з боку дорослого. Ці діти не завжди беруть активну участь у заходах з патріотичного виховання, лише іноді вони здатні проявити ініціативу і самостійність в їх підготовці та проведенні.

Третя група. Дошкільнята з високим рівнем патріотичного виховання. Діти цієї групи (Дмитро, Анастасія, Олена і Кирило) правильно називають свій повну домашню адресу - місто, вулицю, номер будинку і квартири. Вони без особливих зусиль дізналися рідне місто за фотографією. Ці діти впізнали за фотографіями всі культурні та історичні пам'ятки рідного міста, вони правильно називали майже всі вулиці міста,

на яких ці пам'ятки знаходяться, докладно розповіли про те, коли і з ким вони відвідували ці пам'ятки, що там робили і що їм особливо запам'яталося і сподобалося. В цілому діти з високим рівнем мають повні відповідно до програмних вимог, усвідомлені і різнобічні уявлення і знання про історію країни, її національних захисників і героїв, про народні традиції, про соціальний устрій суспільства, патріотичний обов'язок громадян перед Вітчизною.

Вони самостійно і часто застосовують їх на практиці. Для дітей характерні активність, ініціативність, самостійність, бажання брати участь у суспільному житті дитячого колективу, в заходах з патріотичного виховання. Вони постійно виявляють інтерес до поповнення і поглиблення знань, їх інтерес при цьому носить стійкий характер. При підготовці та проведенні заходів з патріотичного виховання ці діти завжди виявляють ініціативу, самостійність, вносять цікаві пропозиції, висловлюють свою думку, дають правильну оцінку вчинкам – своїм і чужим – за проявом патріотичних почуттів.

Результати анкетування батьків дітей старшого дошкільного віку показали, що батьки, в основному, не визнають необхідність процесу формування патріотичних почуттів у дітей. При цьому вони відчують труднощі в знанні вікових особливостей своєї дитини, вважають, що займатися патріотичним вихованням в дошкільному віці не обов'язково або що цим повинні займатися тільки вихователі без підтримки і допомоги сім'ї.

На питання: «Що значить знати і любити своє місто?» 56% відповіли, що треба стежити за чистотою; 16% - знати історію міста; 28% - не відповіли нічого.

Лише 61% дітей, на думку батьків, виявляють інтерес до рідного міста, його історії і пам'ятках, цікавляться діяльністю своїх співвітчизників. В основному, батьки знайомлять дітей з міським парком

культури і відпочинку - 77%, з історичним міським музеєм - 16%, 11% - ознайомлять свою дитину ні з якими культурними та історичними пам'ятками країни і рідного міста.

61% батьків жодного разу не відвідали з дітьми міський музей.

Більшість батьків не розуміють, що дуже важливо почати формувати у дітей любов і повагу до своєї Батьківщини вже в дошкільному віці. Виявлено неповні знання і розуміння батьків про те, що таке патріотичне виховання. Більшість батьків не розуміють роль сім'ї в патріотичному вихованні.

Незважаючи на велику кількість негативних відповідей, батьків все ж зацікавила порушена проблема, хоча більшість батьків ще вважають, що патріотичну вихованість рано формувати в дошкільному віці. Отже, необхідно проводити роботу з дітьми з патріотичного виховання, враховуючи індивідуальні особливості розвитку кожної дитини.

Таким чином, запропоновані діагностичні методики дозволили нам визначити рівень патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку, який у більшості дітей виявився сформованим на середньому рівні. Можна зробити висновок про те, що у старших дошкільників патріотичні уявлення сформовані не в повній мірі. Ці уявлення часто носять поверхневий, неусвідомлений і безсистемний характер. Можливими причинами цього є те, що педагоги дитячого саду і батьки не приділяють особливої уваги проблемі патріотичному вихованню дітей. Все це призводить до того, що у дітей не сформовані любов і повага до Батьківщини і рідного краю, гордість за досягнення людей, які в ньому живуть і працюють, діти не знають історичного минулого України. Емоційне ставлення до батьківщини не сформоване, слабо проявляється. Діти не виявляють прагнення поважати і дотримуватися культурних та історичних традицій, не цікавляться суспільним життям і досягненнями країни. Це свідчить про необхідність

цілеспрямованої діяльності педагогів, спрямованої на патріотичне виховання дошкільнят.

2.2. Експериментальне дослідження початкового рівня патріотичного виховання у дошкільнят

У ході експериментального дослідження, мета якого – виявлення результативності патріотичного виховання дошкільників – ми застосували діагностичний інструментарій, який використали у ході дослідно-пошукової роботи. В ході проведеного дослідження за допомогою бесіди з дошкільниками встановлено, що сформованість патріотичних почуттів 57 (любов до батьківщини, гордість за свою країну, область, місто) у більшості дошкільнят на середньому рівні - 56%, високий рівень демонструють 44% дітей, низький рівень не відзначений ні в однієї дитини.

Таблиця 1. Результати діагностики рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку (бесіда з дошкільнятами)

Рівень патріотичного виховного впливу	Кількість дітей	%
Високий	8	44
середній	10	56
Низький		

78% вихованців знають історію і культуру рідного краю, шанобливо і з любов'ю відгукуються про неї; сформовані передумови активної громадянської позиції на високому рівні у 33% дошкільнят, на середньому - у 44%, на низькому - у 23%.

Про історію виникнення міста мають точні знання 89% дітей, 11% допускає незначні неточності.

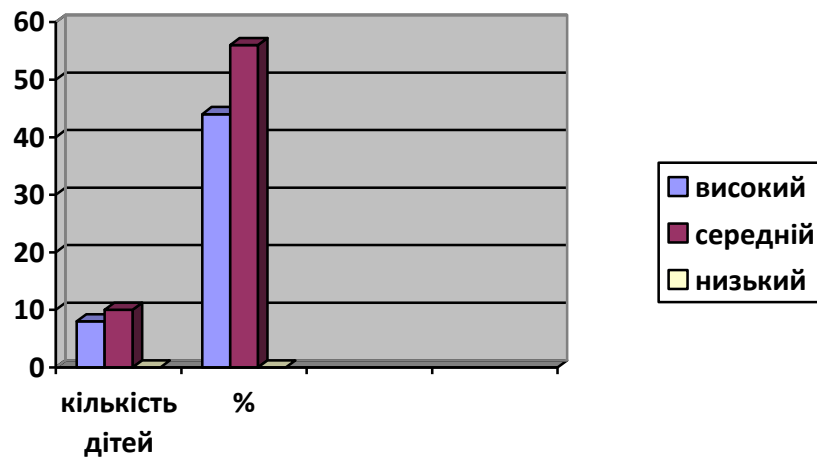

Рис. 1. Результати оцінки рівня патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку (бесіда)

Результати рівня патріотичного виховання дошкільників за допомогою методики обстеження патріотичного виховання в дитячому саду М.І. Новицької, Н.А. Виноградової, Н.В.Мікляєвої показали, як мало діти знають про рідне місто. Більшість дітей старшого дошкільного віку знають назву країни, назву міста, свою домашню адресу. У більшості дошкільнят, які беруть участь в дослідженні, середній рівень патріотичного виховання - 56%. При цьому 39% дошкільнят показали високі результати.

Таблиця 2

Результати діагностики рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку (методика обстеження патріотичного виховання в дитячому садку М. І. Новицької, Н. А.Виноградової, Н. В. Мікляєвої)

Рівень патріотичного виховання	Кількість дітей	%

високий	7	39
середній	10	56
низький	1	5

100% дітей досліджуваної групи не знали, як називають жителів їх міста. 77% дітей мають уявлення про назву вулиць міста, знають, за якою адресою знаходяться вдома, в яких вони живуть, дитячий сад, який вони відвідують. Про найпоширеніші професії і головних промислових підприємствах району, їх продукції, мають добре знання 56% дітей, 44% дітей не на всі питання можуть відповісти впевнено.

Знайомі з пам'ятками свого міста 77% дітей, 23% - мають труднощі. 77% добре знають назви вулиць, площ. Назви зелених зон знають 72% дошкільнят. Народні іграшки змогли назвати 55% дітей старшого дошкільного віку. Народні свята - 89% дошкільнят. Знання різних природно-кліматичних зон відзначені у 72% дітей. Види ландшафту (гори, рівнини) називають 94% дошкільнят.

Рис. 3. Результати оцінки рівня патріотичного виховання у дітей середнього дошкільного віку (методика обстеження патріотичного виховання в дитячому садку М. Новицької, Н. Виноградової, Н. Мікляєвої)

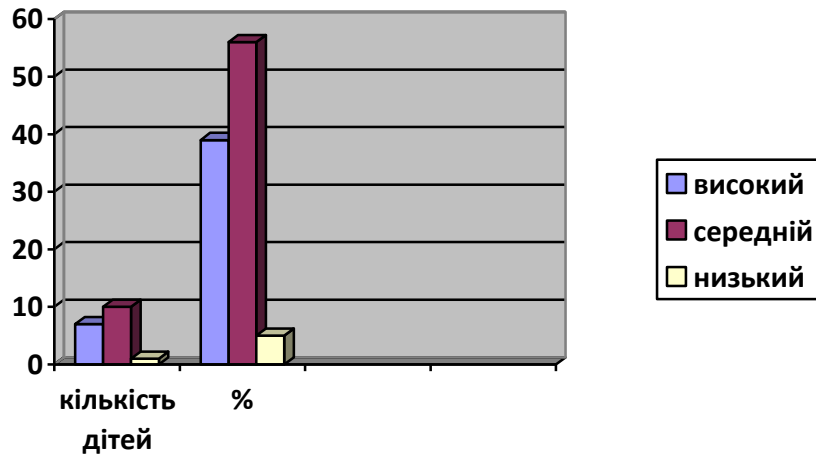
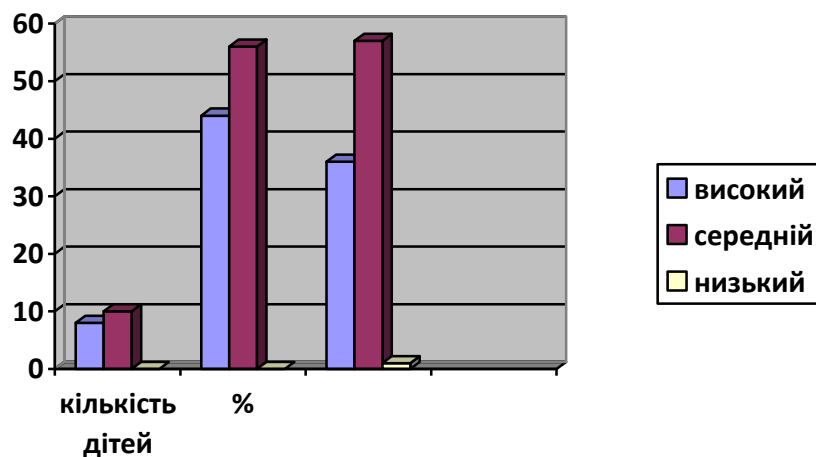

Рис. 3. Результати оцінки рівня патріотичного виховання у дітей старшого дошкільного віку (методика обстеження патріотичного виховання в дитячому садку М. Новицької, Н. Виноградової, Н. Мікляєвої)

Отже, ми бачимо, що рівень патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку досить високий, це говорить про те, що з дітьми працюють вихователі, формуючи основи громадянськості і патріотичних почуттів.

Також у рамках констатувального експерименту були опитані батьки старших дошкільнят: батьки в умовах сім'ї стали звертати увагу на питання розширення культурного та патріотичного світогляду своїх

дітей, стали разом з дітьми відвідувати виїзні екскурсії по визначних місцях. Батьків зацікавила порушена проблема, вони визнають необхідність процесу формування патріотичних почуттів у дітей старшого дошкільного віку і більш уважно ставляться до вікових особливостей своєї дитини. В той же час батьки ще не достатньо розуміють роль сім'ї в патріотичному вихованні старших дошкільників. Більшість батьків розуміють, що дуже важливо почати формувати у дітей любов і повагу до своєї Батьківщини в дошкільному віці, до свого міста, до своєї сім'ї. Про це, перш за все, говорять і самі змінені орієнтири опитування. виявлено знання батьків про те, що таке патріотичне виховання.

Результати дослідження показали позитивну динаміку в формуванні основ громадянськості і патріотичних почуттів старших дошкільнят. Діти легко справляються з відповідями на питання, що стосуються історії нашої країни і свого міста. Більшість дітей чітко розуміють значення виразу «любити свою Батьківщину» і можуть пояснити це поняття в розширеному значенні. Виявлено хороші знання дітей про те, що вони знають про культурні пам'ятки рідного міста, так як в їх відповідях представлений великий спектр назв об'єктів.

ВИСНОВКИ

Дошкільний вік є важливим етапом в розвитку особистості майбутніх громадян України. Тому дослідження та вивчення особливостей розвитку організму дошкільнят є актуальним завданням, що надає можливість правильно будувати та здійснювати процес патріотичного виховання учнів.

На підставі вивченої літератури таких педагогів, як А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Т. Буторіна, Н.Овчинникова, Н.Кондакова, А.Герасимова, С. Климів, В.Левашова, можна зробити наступні висновки:

1. Патріотичне виховання визначається як процес педагогічної взаємодії дорослих і дітей в рамках єдиного ціннісно-смыслового простору, результатом якого є сформованість у дітей морально-патріотичних цінностей на основі діяльнісного прояву почуття любові до рідних і близьких людей, прихильності до сім'ї, рідного дому і краю, Батьківщини. Результатом процесу патріотичного виховання, будемо вважати патріотичну вихованість в єдності трьох критеріїв: образно-смысловий, емоційно-мотиваційний, дієво-практичний. Патріотизм як моральне почуття виростає з культури людського буття, особливостей способу життя, укладу, народних і сімейних традицій і закріплюється в системі цінностей особистості, в фіксованих установках її поведінки. У патріотичному вихованні дітей особливого значення набуває сім'я – саме тут утворюються уявлення, емоцій, почуттів. Відносини в сім'ї - найближчий план уявлень і емоцій, які дізнається дитина, коли приходить в цей світ, і далі переживає кожен день, радіє і сердиться, ображається і прощає, любить і чекає. Перші вихователі людини-патріота – її сім'я. Таким чином, перший ступінь в патріотичному

вихованні дитини дошкільного віку – любов до своїх батьків, любов до своєї сім'ї, до свого роду, а потім вже – до народу і Батьківщини.

Патріотичне виховання дітей дошкільного віку – складний педагогічний процес. На кожному віковому етапі нравственнопатріотическіє прояви у дитини мають свої особливості і, відповідно, свої виховні завдання, виходячи з яких, визначаються провідні форми і методи роботи з дошкільнятами. Виховний потенціал пов'язаний з переживанням патріотичних цінностей дитиною.

У ході нашого дослідження ми досліджували рівень патріотичного виховання дітей Херсонського ясла-садка комбінованого типу №13 і встановили, що в основному у дітей середній рівень патріотичного виховання. Краєзнавчий аспект у виховному впливі на дитину надзвичайно важливий. У своїй роботі, на основу проведеного дослідження ми встановили, що ефективність використання проекту з патріотичного виховання старших дошкільників залежить від специфіки патріотичного виховання у сім'ї та в дитячому садочку. Результати дослідно-пошукового дослідження показали, що рівень патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку значно вище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. К.: Либідь, 2003. Кн.1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. 280 с.
2. Бойко А. Педагогічний потенціал національно-культурних традицій. *Рідна школа*. 1999. №10. С. 12-15.
3. Былеева Л., Яковлев Л. Подвижные игры. Х.: *Фізкультура й спорт*, 1995. 192 с.
4. Вишневський О. Ще раз про народження громадянина: національне і громадське у сучасному українському вихованні. *Освіта*. 2002. №8-9. С.6-7.
5. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / за ред. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
6. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Народна рухлива гра – основний засіб патріотичного виховання // Традиції культури в Україні: Зб. наук. статей / за заг. ред. С.В.Кириленко, В.А.Старкова, А.В.Цьося. К.:ІЗМН, 1997. С. 147–153.
7. Волков. Л. Основи спортивної підготовки дітей і підлітків: навч.пос. К.: Вища школа, 1993. С.152.
8. Волкова Н.П. Педагогіка. К.: Академія, 2001. 576 с.
9. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. К.: Оберіг, 1993. 589с.
10. Выготский Л.С. Вопросы детской (возрастной) психологии : в 6 т. Т.4. М.: Педагогика, 1984. – 432 с.
11. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологии развития ребенка. *Вопросы психологии*. – 1966.–№6. – С.64-76.
12. Глущенко А.Г. Вікові особливості школярів і завдання патріотичного виховання. *Початкова школа*. 1996. №5. С. 8 –14.

13. Гнатюк О.В. Основи здоров'я і фізична культура: підручник / за ред. С.Д.Максименка. К.: Форум, 2003. С. 127.
14. Гнутель Я.Б. Виховна робота в сучасних умовах. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 1998. 224 с.
15. Гребенников И.В. Педагогический всеобуч родителей. Днепропетровск: Проминь, 1982. 190 с.
16. Гураль В.С. Патріотичне виховання молоді. *Дивослово*. К., 1999. №6. С. 5-10.
17. Гусев В.Г. Особливості патріотичного виховання учнів 10-річного віку. *Проблеми навчання і виховання*. 2004. №1. С. 13-15.
18. Даль В. Толковый словарь великоруського языка / В.Даль. – М.: Русский язык, 1979. –Т.2. – С.6-8.
19. Дейч О. Ігрова діяльність у вихованні молодших школярів *Поч. школа*. 2000. №7. С. 37-38.
20. Дёмина И. Игра в воспитании детей. *Нач. школа*. 1998. №3. С. 26-28.
21. Дидактические игры и упражнения по сенсорному воспитанию школьников : Под ред. Л.А. Венгера. М.: Просвещение, 1998. 120 с.
22. Дриганець О., Огниста К. та ін. Особливості підготовленості та методики проведення занять з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Наукові записки ТДПУ: Педагогіка*. 1999. №4. С. 60-64.
23. Дубасенюк О.А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності педагога. *Житомирський державний педінститут*, 1994. 187с.
24. Дьоміна І.Й. Виховуємо пам'яттю. *Рідна школа*. 1998. №12. С. 50-52.
25. Жевага С.І. Здорові діти – щастя батьків. *Рідна школа*. 1993. №8. С. 61-62.
26. Жилюк В. Підвищення рівня фізичної підготовленості школярів молодших класів в умовах уроку фізичного виховання за допомогою

- використання комплексів українських рухливих ігор. *Матер. конф.: Молода спортивна наука України*. Львів., 1998. С. 193-197.
27. Жуковський В. Використання міжпредметних зв'язків на уроках історії в школі. *Рідна школа*. 2004. №7-8. С. 48-49.
28. Зеньковский В.В. Психология детства. М.: Академия, 1996. 347 с.
29. Катаева А., Павлова А. Занятия или игра. *Дошкольное воспитание*. 1999. №2. С.12
30. Качашкина В.Н. Патристическое воспитание в школе. М.: Педагогика, 1993. 224 с.
31. Кловак Г., Ткаченко В. Формування етнічної самосвідомості школярів – важлива проблема сучасної національної школи України. *Учитель*. 2000. №1-3. С.38-40.
32. Кловак Г.Т. “Рідну землю, де живем, Україною зовем”. *Початкова школа*. 1992. №1. С. 53-58.
33. Козубовська І.В. Як учить народна мудрість. *Рідна школа*. 1993. №2. С. 22-24.
34. Коломієць Ю. Використання українських традицій, звичаїв і обрядів у вихованні учнів молодших класів. *Наукові записки ТДПУ: Педагогіка*. 1998. №3. С. 12-17.
35. Кононенко П.П. Українознавство. К.: Заповіт, 1994. С.280-304.
36. Конькова Т.І., Третяк Л.В. До витоків народного виховання *Традиції і виховання у світовій народній педагогіці*: Матеріали конф. Ч.1. Рівне, 1995. С. 55-57.
37. Корнієнко С. Корекція розвитку школярів у системі школа–родина. *Поч. школа*. 2000. №5. С. 36-38.
38. Корнієнко С. Родинне дозвілля у початкових класах. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2005. 216 с.
39. Корнієнко С.М. Весела перерва. Тернопіль, 2000. 80 с.

40. Корнієнко С.М., Кодлюк Я.П. Батьківські збори середній школі : навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2003. 160 с.
41. Кошіль М. Народне мистецтво – джерело національного виховання. *Рідна школа*. 2000. №6. С.52-54.
42. Крєвіда І. Рухливі ігри з інтелектуальним навантаженням. *Початкова школа*. 2000. №8. С. 57-58.
43. Кучеров І. Здоров'я нації – проблема педагогічна. *Фізичне виховання в школі*. 2000. №1. С.51–53.
44. Линець М. М. Методичні аспекти викладання історії в школі. Львів: Штабар, 1997. 207 с.
45. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. К.: Вища школа, 1994. 356 с.
46. Ляшко Л. Виховання патріотичних почуттів школярів у творчій спадщині В. О. Сухомлинського : *Школа першого ступеня: теорія і практика*: Зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2002. Вип. 4. С.204-218.
47. Мазур П.І. Народ – вихователь, народ – педагог. *Початкова школа*. – 1994. – №4. – С. 52-54.
48. Мангура М. Патріотичне виховання учнів 5 класів на традиціях народної етнокультури. *Виховання у школі*. 2002. №2. С. 27-30.
49. Марченко С. Підбір, розробка і класифікація тренувальних завдань ігрової направленості для школярів молодших класів. *Теорія і методика фізичного виховання*. 2003. №4. С. 13-20.
50. Муценко В. Патріотичне виховання школярів. К., 1999. 143с.
51. Національна програма патріотичного виховання громадян, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства: [Затв. Постановою Кабінету Міністрів України, 15 верес. 1999 р.: (Витяг)] // *Директор шк.* 2003. № 29–32. С. 16–18.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

План виховної роботи вихователя дитячого садка з патріотичного виховання на 2020-2021 н.р.

№п/п	Організаційно — методична робота	Навчально-виховна робота	Робота з батьками
1.	<p>- Збір краєзнавчого матеріалу про історію м. Херсона; - Організація екскурсії до краєзнавчого музею та історичних місць Херсона; - Проведення семінарів для педагогів на тему: «Свій рідний край люби і знай», «Природа рідного краю», «Людина працею славна»(видатні люди міста Херсона).</p>	<p>- Організація краєзнавчо-туристичних занять з дітьми «Стежками рідного міста»; - «Природа і ми»; - «Географія рідного міста»; - Екскурсії до культурно-історичних місць м. Херсона «Вивчаємо історію»; - Організація «Клубу знавців рідного міста»; - Виставка малюнків «Мій рідний край»; Відкритий мікрофон «Якби я був мером міста»; - Розвага на тему «Мій Херсон – саме краще місто на Землі».</p>	<p>Консультація На тему «Роль батьків у вихованні любові до рідного міста»; - Круглий стіл на тему «Знавці рідного міста»; - Фотовиставка на тему «Ми родом з Херсона»;</p>
2.	<p>- Збір краєзнавчого матеріалу про історію м. Херсона; - Створення альбому «Діти про своє рідне місто» (фотографії, малюнки та творчі розповіді дітей); - Створення відеоролика «Місто давнє та сучасне»</p>	<p>- Інтегровані заняття «Подарунок місту», «Місто дитячих посмішок», «Символіка міста Херсона»; - Оформлення дитячої книжки з розповідями і малюнками «Місто, де я народився»; - Розвага «Розквітни, відродись, зрости»</p>	<p>Фотовиставка «Мій Херсон рідний — сторона моя»; - Залучення батьків до допомоги у організації екскурсії в краєзнавчий музей;</p>

3.	<ul style="list-style-type: none"> - Збір краєзнавчого матеріалу про історію м. Херсона; - Створення краєзнавчих куточків в групових кімнатах; - поповнення експонатами експозицій міні - музею; - Круглий стіл на тему «Місто нашої долі»; - Розробка пам'яток для батьків «Я люблю свій Херсон». 	<ul style="list-style-type: none"> - Автобусні екскурсії по визначним місцям м. Херсона; - Інтегроване заняття на тему «Любо тут зростати дітям»; - КВК «Свій рідний край люби та знай»; - Туристичний похід «До природи з рюкзачком». 	<ul style="list-style-type: none"> - Поповнення інформаційних папок «Письменники рідного краю», «Люди, які творили історію міста»; - Фотовиставка «Я пізнаю своє місто»; - Родинний вогник «О мій Херсоне, серцю рідний краю...».
----	---	--	--

ДОДАТОК Б**Анкета для батьків з патріотичного виховання**

1. Вважаєте ви себе патріотом?

-так;

-Ні;

-не знаю;

2. Чи потрібно, на вашу думку, організувати спеціальну роботу з патріотичного виховання з дітьми дошкільного віку?

-так;

-Ні;

-не знаю;

3. Проявляють ваші діти інтерес до рідного міста?

-так;

-Ні;

4. Знайомите Ви дітей з мікрорайоном, в якому живете?

-так;

-Ні;

5. Звертаєте ви увагу дітей на пам'ятники, архітектуру міста?

-так;

-Ні;

6. Часто ви відвідуєте з дітьми музей?

-так;

-Ні;

-не були жодного разу;

7. Часто чи відвідуєте культурні заходи?

-так;

-Ні;

8. Чи є вдома яка-небудь література по ознайомленню дітей з рідним краєм, містом?

-так;

-ні;

9. Чи знайомите Ви дітей з творчістю земляків-поетів?

-так;

-Ні;

10. Чи вважаєте Ви за необхідне залучати Ваших дітей до народної культури і традицій?

-так;

-Ні;

-не знаю;

11. Берете Ви участь в організації та проведенні народного свята в дитячому садку?

-так;

-Ні;

-не знаю.

ДОДАТОК В**Орієнтовний перелік питань для дошкільнят:**

1. В якій країні ми живемо?
2. Чи знаєш ти, хто президент України?
3. Що таке політика?
4. Як ти думаєш, з чого починається війна? Війна - це добре або погано?
5. Що ти думаєш про дружбу народів, про світ?
6. Що ти думаєш про прапор, герб, гімн України?
7. Якби ти був президентом України, що б ти зробив?
8. Що, на твою думку, означає вираз «любити свою Батьківщину»?
9. Чи знаєш ти історію свого рідного міста?
10. Розповідають тобі батьки про історію нашої країни?
11. Розповідають тобі батьки про місто, в якому ти живеш?
12. Які історичні пам'ятники свого рідного міста ти знаєш?
13. У які міста нашої країни ти робив поїздки та екскурсії?

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Ковальова Надія Анатоліївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

- дотримуватися:
 - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
 - принципів та правил академічної доброчесності;
 - нульової толерантності до академічного плагіату;
 - моральних норм та правил етичної поведінки;
 - толерантного ставлення до інших;
 - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
- надавати згоду на:
 - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
 - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
 - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
 - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
 - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
 - не підроблювати документи;
 - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
 - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;
 - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
 - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
 - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
 - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
 - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

21.04.2021

(дата)

(підпис)

Ковальова Н.А.
(ім'я, прізвище)